

Smoliński, Leszek

"Miłosierny Bóg i miłosierny człowiek : teologiczna interpretacja miłosierdzia w nauczaniu Jan Pawła II", Paweł Warchoń, Niepokalanów 2011 : [recenzja]

Studia Płockie 41, 283-285

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Warchoł, *Miłosierny Bóg i miłosierny człowiek. Teologiczna interpretacja miłosierdzia w nauczaniu Jan Pawła II*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2011, ss. 334.

Złożony pontyfikat Jana Pawła II zawiera wiele interesujących wątków, które składają się bogactwo osoby i nauczania największego z Polaków. Jak złota nić przez 27 letni pontyfikat, zarówno w życiu jak i nauczaniu, przewija się idea miłosierdzia. Warto zatem podjąć analizę tego ważnego tematu, by dogłębniej zrozumieć zarówno Boga miłosierdzia, jak również spojrzeć na miłosierdzie od strony stworzonego na Boży obraz i podobieństwo człowieka. Taką teologiczną próbę interpretacji podjął o. Paweł Warchoł w publikacji zatytułowanej: *Miłosierny Bóg i miłosierny człowiek*. O. dr hab. Paweł Warchoł z Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych wykłada teologię dogmatyczną i teologię duchowości w WSD w Łodzi – Łagiewnikach oraz mariologię w Instytucie Maryjno-Kolbiańskim „Kolbianum” przy UKSW w Niepokalanowie, jest gwardianem i proboszczem.

We Wstępie Autor wskazuje na aktualność problematyki i uzasadnia wybór tematu. Zaznacza, że idea miłosierdzia, osadzona w teologicznym skarbcu Kościoła, sięga swymi korzeniami Starego Testamentu. Natomiast w nauczaniu Jana Pawła II, który utożsamiał chrześcijaństwo z miłosierdziem, osiągnęła swoje apogeum i stanowi właściwy klucz do zrozumienia jego pontyfikatu. Ten Prorok miłosierdzia przełomu tysiącleci dał swoim nauczaniem w encyklikach, adhortacjach, listach apostoelskich, katechezach, homiliach, przemówieniach i rozważaniach rzetelny komentarz do Chrystusowej Ewangelii, zarysowując duchowy program odnowy świata, oparty na idei miłosierdzia i konsekwentnie go realizował w czasie posługi Kościołowi na Stolicy św. Piotra. Widać w nim wielkość papieskiej myśli oraz nowatorstwo.

Książka dzieli się na pięć rozdziałów. W pierwszym zatytułowanym „Impulsy” Autor odwołuje się do korzeni idei Bożego miłosierdzia. Stawia pytanie o jej genezę w życiu ojca świętego, co zakłada konkretne nawiązania do papieskiej biografii. Znaczącym akcentem w życiu Wojtyły stały się „ideologie zła” – nazizm i komunizm, w czasie trwania których wzrastał, odkrywając miłosierdzie jako kapłan, biskup i papież. Ważne miejsce zajmuje w tej biografii kontekst teologiczno-filozoficzny, czyli człowiek w odniesieniu do wartości. Jak zaznacza o. Warchoł, „Błędne koncepcje osoby ludzkiej, występujące w ideologii nazistowskiej, marksistowskiej czy postmodernistycznej, już w młodości interesowały papieża, gdy zetknął się z mistyką św. Jan od Krzyża, z antropologią św. Tomasza z Akwinu oraz z fenomenologią Maxa Schelera” (s. 32). Jan Paweł II posiadał też swoje osobowe wzorce miłosierdzia, które inspirowały go ideą miłosierdzia, rozwinięta później w nauczaniu. Należą do nich: św. Teresa od Dzieciątka Jezus,

św. Albert Chmielowski oraz św. Faustyna Kowalska, od których uczył się praktycznego i mistycznego wymiaru miłosierdzia. Autor akcentuje również w swojej analizie dorobek polskich teologów – sympozja organizowane w WSD Księży Pallotyńów w Ołtarzewie przez ks. prof. Lucjana Baltera oraz teologiczny wkład ks. prof. Michała Sopočki i ks. prof. Wincentego Granata – stanowiących grunt dla papieskich rozważań oraz udział i wytrwałość wiernych świeckich – czcicieli miłosierdzia m. in. w dążeniu do ogłoszenia święta Bożego Miłosierdzia.

Z drugiego rozdziału wyłania się tajemnica Boga w Trójcy – Autor odwołuje się do „tryptyku trynitarnego” Jan Pawła II (encykliki: *Redemptor hominis*, *Dives in misericordia* oraz *Dominum et Vivificantem*) oraz znaczących fragmentów papieskiego nauczania. Dzięki analizie tych tekstów rysuje się obraz miłosiernego Boga, poczynając od Starego Testamentu przez „pełnię czasów” w Osobie Jezusa Chrystusa, uobecnianą nieustannie przez Ducha Świętego. Metafory biblijne, jakie stosuje papież malując obraz Boga miłosiernego są czytelne. „Dzięki nim oglądamy zamysł Boga Stwórcy i Ojca, który we własnym Synu usynowił człowieka i swą miłością ogarnął go w Duchu Świętym. Człowieka zaś wezwał w jego wolności do komunii z Nim” (s. 58). Wizja Trójjedynego Boga wpływa na rozumienie eklezjologii, antropologii, mariologii, kultury i życia poszczególnych ludzi, jak i całej ludzkości. Jan Paweł II stosuje miłosierdzie jako „klucz hermeneutyczny” zarówno wobec całej rzeczywistości, jak i wszystkich trudnych pytań współczesnego człowieka.

Jak wskazuje rozdział trzeci, chrześcijańska nauka o Trójjedynym Bogu ma zastosowanie w rzeczywistości Kościoła, którego zadaniem jest kontynuacja zbawczego dzieła Jezusa Chrystusa. Autor stara się ukazać, jak Kościół wciela w życie ideę miłosierdzia, analizując poszczególne dokumenty Jana Pawła II. I tak, eksponuje cztery wymiary działalności Kościoła: miłosierdzie sakramentów (encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, adhortacja *Reconciliatio et paenitentia*, list *Salvifici doloris*, adhortacje: *Pastores dabo vobis* i *Familiaris consortio*), miłosierdzie modlitwy i słów (encyklika *Redemptoris missio*) oraz miłosierdzie czynów (encykliki społeczne: *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* i *Centessimus annus*). Nie mogło też zabraknąć wymiaru ekumenicznego (encyklika *Ut unum sint*) oraz odniesienia do Maryi, której postawa przybliża nam odniesienie do Bożego miłosierdzia (encyklika *Redemptoris Mater*). „Rozdział o Kościele jest zatem odpowiedzią na papieskie wezwanie (Kraków, 18 VIII 2002), kiedy mówił o potrzebie duszpasterskiego programu miłosierdzia”.

W czwartym rozdziale Autor chce odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób człowiek powinien w swoim życiu naśladować miłosierną postawę Jezusa Chrystusa, przekładając ewangeliczną naukę na codzienność. Aby to było możliwe, jest potrzebna wewnętrzna przemiana człowieka, która dokonuje się w świetle łaski Bożej i dzięki współpracy z nią człowieka. Egzemplifikacją tej prawdy są odwołania do papieskiego nauczania o synu marnotrawnym w encyklice *Dives in misericordia* oraz adhortacji *Reconciliatio et paenitentia*, jak również o miłosiernym Samarytaninie – list *Salvifici doloris*. W ten sposób Jan Paweł II przybliża duchowe drogi rozwoju człowieka, które dzięki relacyjności z Bogiem, jaką ukazuje teologia miłosierdzia, pociągają za sobą ważne konsekwencje dla

moralności człowieka i wyznaczają jego etos. Prawda o Bogu odsłania bowiem prawdę o człowieku, którego głównym celem życia, wyznaczonym przez Stwórcę, jest realizacja świętości. Człowiek jest osobą w nieustannym rozwoju – dzięki przyjmowaniu miłosierdzia Bożego i świadczeniu go drugim ubogaca swoje człowieczeństwo, stając się coraz bardziej tym, kim być powinien.

Rozdział piąty został poświęcony kulturze miłosierdzia. Autor stawia pytania i próbuje udzielić odpowiedzi, jak ją włączyć we wszystkie dziedziny życia rodzinnego, społecznego, gospodarczego i politycznego, by wobec zagrożeń „cywilizacji śmierci” odważnie budować „cywilizację miłości” mając przed oczyma prawdę, że stan kultury jest uzależniony od zakorzenienia człowieka w bogu. Stąd ważna rola wychowania w rodzinie (adhortacja *Familiaris consortio*), szkoły, uniwersytetu, państwa, sztuki stanowiącej „serce kultury” (*List do artystów*). Kultura, jako właściwy sposób istnienia i bytowania człowieka, jak ją określił Jan Paweł II, pomaga człowiekowi przetwarzać całą naturę, która służy dobru wspólnemu i jego szczęściu. Przez swoje nauczanie „Papież prowadzi dialog ze współczesną kulturą, zachęcając wiernych do podążania za Bogiem. Proponowana przez niego kultura miłosierdzia wywodzi się z paschalnego misterium męki i zmartwychwstania Syna Bożego, dlatego jest źródłem sensu i nadziei dla wszystkich” (s. 266).

Książka zawiera bibliografię pism Karola Wojtyły, nauczania Jana Pawła II, Ojców, Doktorów Kościoła i pisarzy kościelnych oraz bogaty zestaw literatury przedmiotu oraz wybór literatury pomocniczej. Ponadto znajdujemy w niej również kalendarium życia Karola Wojtyły – Jan Pawła II, od 18 maja 1920 aż po dzień beatyfikacji przez papieża Benedykta XVI, która miała miejsce 1 maja 2011 w Watykanie.

Myślę, że warto sięgnąć po staranne opracowanie o Warchoła, który wykonał benedyktyńską pracę nad zgłębieniem i usystematyzowaniem nauczania Papieża Polaka, a przez solidną analizę i ciekawe wnioski ukazał jego aktualności w dzisiejszym świecie, zarówno w aspekcie doktrynalnym, jak i pastoralnym. Ukazał, w jaki sposób miłosierdzie kształtowało życie i nauczanie Karola Wojtyły – Jana Pawła II, wyrastając z historii oraz żywej Tradycji Kościoła. Publikacja, której zobrazowana w czytelny sposób zasadnicza myśl stanowi odniesienie do Trójjedynego Boga miłosierdzia, pokazuje, w jaki sposób przenieść tę ideę na grunt konkretnych działań ludzkich. W ten sposób Autor przedstawił właściwe rozłożenie akcentów w rozumieniu i percepcji papieskiego nauczania – najpierw należy poznać i uwielbić Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia, by następnie wcielać w życie łaski miłosierdzia (*praxis*), stając się świadkiem Boga, który jest niewyczerpanym źródłem sensu i nadziei dla współczesnego świata.

ks. Leszek Smoliński